

Kiitos viimekertaisesta

Oppinut juhlaesitelmän pitäjä kertoi työryhmänsä tekemistä tutkimuksista vuosi sitten näin:

»Esimerkiksi *viimeistä* edellinen julkaisumme käsitteli asutuksen perussosiologisia ongelmia, niitä mekanismeja, joiden avulla väestö leviää maassa tiettyjen impulssien vaikutuksesta. Ja *viimeinen*, toivon toki että ei *viimeinen* yleensä... yleensä, mutta *viimeinen* ... *viimeinen* julkaisuni, näin ... näinhän tässä täytyy sanoa, *viimeinen* julkaisuni on asutussosiologisesta tutkimusperintestämme versonut sovellutus, joka on johtanut kaupungistumisen parantuneeseen ennustamiseen ja uuteen hoitomahdollisuuteen.»

Tämä katkeileva monipolvinen virkepari on tosiaan sanasta sanaan aito; eräs läsnäolija näet sattui nauhoittamaan esitelmän. Vain tutkimusalan ja -aiheen nimet olen verhonnut, jotteivät muut tunnistaisi tapausta kovin helposti. Ei näet ole syytä ampua pianistia eli esitelmän pitäjää, vaikka hän kerran sotkeutuikin sanoissaan. Sellaistahan sattuu silloin tällöin kelle hyvänsä.

Sen sijaan on syytä katsoa, mihin ja miksi hän sotkeutui.

Hän kiintyi käyttämään adjektiivia *viimeinen* eikä päässyt siitä irti, vaikka huomasi, että se oli vääristämässä hänen ajatuksensa.

Viimeinen merkitsee sitä, joka on järjestyksessä kaikkien muiden jälkeen. Sen perästä ei seuraa mitään. Lokakuun

viimeisen päivän jälkeen ei lokakuussa ole yhtään päivää; päiviä kyllä seuraa, mutta ne ovat jo marraskuuta. Laskevan auringon viimeisten säteiden jälkeen ei auringosta tule enää säteitä, ja kirjailijan viimeinen teos päättää kirjailijan tuotannon.

Esitelmöijä ei ilmeisestikään ollut puhumassa pessimistisesti sellaisesta julkaisusta, joka olisi päättänyt hänen tieteellisen tuotantonsa. Hän puhui senhetkistä lähinnä edellisestä julkaisustaan, siis *viime* julkaisustaan. Hänen kunniaakseen on sanottava, että hän sananvalintansa kompastuksen kyllä huomasi, vaikkei siinä kiireessä ja vielä hiostavan frakin panssaroimana tavoittanut oikeaa sanaa.

Toisin on laita monien kirjoittajien, jotka panevat ajatuksiaan paperille harkiten ja kiireettömästi ja silti tekevät saman haksahduksen:

»Viimeisten tietojen mukaan maassa on julistettu poikkeustila.» Tässä uutisen lauseessa on ilmeisesti tarkoitettu: *viime* tietojen mukaan. Voisi hyvin sanoa myös: *tuoreimpien* tietojen mukaan.

»Kulutus on tasaisesti lisääntynyt viimeisten viiden vuoden aikana.» Jälleen osuvammin: viiden *viime* vuoden aikana. Miksei myös hiukan pitemmin: *viimeksi kuluneiden* viiden vuoden aikana.

»Viimeisin mielipidetutkimus osoittaa Väyrysen suosion edelleen laskeneen.» Tämän mukaan voisi viimeistä tutkimusta kai seurata vielä viimeisempi, ja sitten tulisi viimeisin tutkimus — joka ei kumma kyllä merkitsisikään tutkimusten loppua, gallupit kun ilmeisesti yhä jatkuisivat. Tuommoisen pitkän yhdysanan eteen ei kyllä hyvin luonnu liian *viime*. Mutta selvää olisi sanoa: *uusin* mielipidetutkimus, *tuorein* mielipidetutkimus.

Lukijan ja kuulijan kannalta olisi hauska, jos kirjoittajat ja puhujatkin ottaisivat entistä tarkemmin varteen *viimeinen-* ja *viime-*sanojen merkityseron. Ihan turhantarkkuuteen ei erottelussa tosin tarvitse mennä. *Viimeistä* ei kyllä mielellään sovi käyttää *viime*-sanan sijasta, mutta joissakin vakiintuneissa sa-

Kielemme käytäntö

nonnoissa käytetään ja sopii jatkuvasti käyttää *viime*-sanaa *viimeisen* sijasta.

Niinpä joku voi huomata jotakin *viime* hetkellä ja vainaja on voinut *viime* sanoikseen sanoa sitä ja sitä. Laskevan auringon *viime* säteet tuntuu sekin mahdolliselta kieleltä.

Vielä pikku huomautus. *Viime*-sanan ohella voidaan siis käyttää eräitä muitakin, erityisesti sanoja *uusin* ja *tuorein*. Joskus tulevat kyseeseen toisenlaisetkin korvauskeinot, *viime*-sana kun on taipumaton.

Niinpä jos esitelmöijämme olisi kärkeen puhunut työryhmänsä *viimekertais*-ta (eikä »viimeistä») edellisistä julkaisuista, ei hän olisi ohjautunut »viimeinen»-sanan käyttöön liioin seuraavassa virkkeessä.

Ja sama sana sopii myös niille, jotka haluavat kiittää isäntiään ja emäntiään äskeisestä vieraanvaraisuudesta. Mieluummin siis »kiitos *viimekertaisesta*» kuin »kiitos viimeisestä» – ellemme halua mielenosoituksellisesti vihjata, että jo riittää.

T. I.